Retningslinjer for tildeling av salgs- og skjenkebevillinger i Gjøvik kommune for perioden 2016-2017

Vedtatt i kommunestyret 17.03.16, sak 16/631

Innholdsfortegnelse

1. Generelt 4
1.1. Definisjoner 4
1.2. Myndighet/kompetanse 4
1.3. Bevillingsperioden 4
1.4. Salgs- og skjenkebevillinger som kan innvilges 5
1.4.1. Faste salgs- og skjenkebevillinger 5
1.4.2. Salgsbevilling for Vinmonopolutsalg 5
1.4.3. Ambulerende skjenkebevilling 5
1.4.4. Skjenkebevilling for en enkelt anledning 5
1.4.5. Salgsbevilling for en enkelt anledning 5
2. Fast salgsbevilling 6
2.1. Generelle vilkår for innvilgelse av kommunal salgsbevilling 6
2.1.1. Spesielle bestemmelser for AS Vinmonopolet 6
2.2. Krav til internkontroll 6
2.3. Salgstid 7
3. Fast skjenkebevilling 8
3.1. Alkoholgrupper 8
3.2. Vilkår for innvilgelse av kommunal skjenkebevilling 8
3.2.1. Driftskonsept 8
3.2.2. Vilkår knyttet til driftskonsept 9
3.2.3. Krav til internkontroll 9
3.2.4. Vilkår ved tildeling av skjenkebevilling for uteservering 10
3.2.5. Andre vilkår ved tildeling av skjenkebevilling 10
3.3. Skjenketid 11
3.3.1. Skjenketid for de ulike alkoholgrupper 11
3.3.2. Skjenketid for utendørs servering 11
3.3.3. Skjenketid for overnattingssteder 11
3.3.4. Generelle vilkår 11
4. Salgs- og skjenkebevilling for en bestemt anledning 12
4.1. Ambulerende skjenkebevilling 12
4.1.1. Søknadsfrist 12
4.1.2. Gebyr 12
4.1.3. Skjenketid 12
4.2. Salgsbevilling for en enkelt anledning 12
4.2.1. Søknadsfrist 12
4.2.2. Gebyr 12
4.2.3. Salgstid 13
4.2.4. Vilkår for innvilgelse: 13
4.3. Skjenkebevilling for en enkelt anledning 13
4.3.1. Søknadsfrist 13
4.3.2. Gebyr 13
4.3.3. Skjenketid 14
4.3.4. Vilkår for innvilgelse: 14
4.4. Tildeling av skjenkebevilling i tilknytning til idrettsanlegg 14
4.5. Tildeling av skjenkebevilling i flerbruksanlegg 15
5. Kunnskapsprøve 16
6. Gebyr 16
6.1. Faste salgs- og skjenkebevillinger 16
6.2. Bevilling for en periode av året 16
6.3. Ambulerende skjenkebevillinger og enkeltanledninger 17
7. Kommunens ansvar og myndighet 18
7.1. Kommunens veiledningsplikt 18

7.2. Kommunens kontrollmyndighet 18
7.3. Salgs- og skjenkekontroll 19
8. Overtredelser 20
9. Vandelsvurderinger

1. Generelt

1.1. Definisjoner

- *Alkoholholdig drikk gruppe 1:*
  Drikk som inneholder over 2,5 og høyst 4,7 volumprosent alkohol.

- *Alkoholholdig drikk gruppe 2:*
  Drikk som inneholder over 4,7 og mindre enn 22 volumprosent alkohol.

- *Alkoholholdig drikk gruppe 3:*
  Drikk som inneholder mellom 22 og 60 volumprosent alkohol.

- *Salg:*

  Med salg forstås overdragelse av alkoholholdig drikk til forbruker mot vederlag for drikking utenfor salgsstedet.

- *Skjenking:*

  Med skjenking forstås salg for drikking på stedet. Som skjenking regnes også når bevillingshaver vet om at det drikkes i deler av hans hus som han har rådighet over, eller på andre steder i hans besittelse, eller på husets nærmeste tilliggelser.

- *Sluttet selskap:*
  Med sluttet selskap menes at det allerede, og før skjenkingen begynner, er dannet en sluttet krets av personer som samles for en bestemt anledning/ formål i et bestemt lokale, f. eks. til bryllup, konfirmasjon, jubileum osv., jf. merknader til alkoholloven § 4-5. Kretsen av personer må ikke være åpen for utenforstående, og deltakerne må ha en eller annen tilknytning til den eller de som inviterer til selskapet. Det er ikke tilstrekkelig at man før skjenkingen begynner skriver seg på en liste eller kjøper billetter, eller at antall gjester er begrenset. Alle gjestene er altså særskilt invitert og har meldt seg på arrangementet i forkant. Vanlige medlemsmøter i en forening vil ikke oppfylle lovens krav til sluttet selskap.

- *Enkeltanledning:*
  Enkeltarrangementer som må være knyttet til en bestemt begivenhet, som f. eks. konserter, festivaler, utstillingsåpninger, idretts- og kulturarrangementer, jf. alkoholloven 1-6 annet ledd.

  Ambulerende bevilling:
  Ambulerende skjenkebevilling etter § 4-5 gis kun for skjenking til deltakere i sluttet selskap.

1.2. Myndighet/kompetanse

Det vises til gjeldende delegeringsreglement for Gjøvik kommune.

1.3. Bevillingsperioden

Kommunale bevillinger for salg av alkoholholdig drikk gruppe 1 og skjenking av alkoholholdig drikk kan gis for perioder med inntil fire år, og med opphør senest 30. september året etter at nytt kommunestyre har tiltrådt.

Kommunestyret kan beslutte at bevillingene likevel ikke skal opphøre, men gjelde videre for en ny periode på inntil fire år, med opphør senest 30. september året etter at nytt kommunestyre har tiltrådt. Kommune kan beslutte at ingen bevillinger skal opphøre eller fastsette nærmere retningslinjer for hvilke bevillinger det må søkes om fornyelse for.

En forlengelse uten ny søknadsprosess forutsetter at kommunen etter kommunevalget har foretatt en gjennomgang av alkoholpolitikken i kommunen, herunder bevillingspolitikken.

Etter neste kommunevalg må kommunestyret igjen ta stilling til en eventuell forlenging av bevillingene i inntil fire nye år uten krav om ny søknad.

1.4. Salgs- og skjenkebevillinger som kan innvilges

1.4.1. Faste salgs- og skjenkebevillinger

Kommunal bevilling til salg eller skjenking kan gis for inntil fire år av gangen, med opphør senest 30. september året etter at nytt kommunestyre tiltrer. Slike bevillinger kan videre gis for en bestemt del av året.

1.4.2. Salgsbevilling for Vinmonopolutsalg

Salg av alkoholholdig drikk med høyere alkoholinnhold enn 4,7 volumprosent kan bare foretas av AS Vinmonopolet på grunnlag av kommunal bevilling.

1.4.3. Ambulerende skjenkebevilling

Ambulerende skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1, 2 og 3 kan innvilges til sluttede selskaper ved leilighetsvis bruk på steder som ikke har fast skjenkebevilling, eller som kun har bevilling for skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2, jf. alkoholloven § 4-5.

1.4.4. Skjenkebevilling for en enkelt anledning

Det kan innvilges skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1, 2 og 3 for enkeltarrangementer som ikke omfattes av en fast bevilling, og som strekker seg over perioder på inntil 7 dager.

1.4.5. Salgsbevilling for en enkelt anledning

Det kan innvilges salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1 for enkeltarrangementer som ikke omfattes av en fast bevilling, og som strekker seg over perioder på inntil 7 dager.

2. Fast salgsbevilling

2.1. Generelle vilkår for innvilgelse av kommunal salgsbevilling

- Matvareforretninger som har et assortert vareutvalg som tilsvarer en dagligvareforretning kan innvilges salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1.
- Forretninger der det kun (i det alt vesentlige) selges mineralvann kan det innvilges salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1.
- AS Vinmonopolet kan innvilges salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe1, 2 og 3.
- Bryggerier og mikrobryggerier kan innvilges salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1 fra egen produksjon.

  For bryggerier og mikrobryggerier forutsettes:
  - At det foreligger tilvirkningsbevilling, jf. alkoholloven § 6-1
  - At salgsbevilling og en eventuell skjenkebevilling ikke utøves i samme lokale. Dette innebærer at salgssted skal være fysisk adskilt fra et eventuelt skjenkested.

Salgsstedene skal ha god informasjon om aldersgrenser, legitimasjonsplikt og salgstider, samt en plassering der alkoholfri og alkoholholdig drikk ikke kan forveksles.

2.1.1. Spesielle bestemmelser for AS Vinmonopolet

For AS Vinmonopolet gjelder spesielle regler, jfr. alkoholloven §§ 1-7b, 1-7c, 1-9, samt kapittel 3 og 7.

Vinmonopolutsalg skal kun etableres i sentrumssonen.

2.2. Krav til internkontroll

Internkontrollsystem tilpasset salgsstedet skal etableres og brukes for å sikre overholdelse av alkohollovens bestemmelser, samt en forsvarlig utøvelse av bevillingen. Bevillingsmyndigheten skal kontrollere at det enkelte salgssted har et tilfredsstillende internkontrollsystem. Det vises for øvrig til alkoholforskriften kap. 8 om internkontroll.

Før søknaden behandles skal det foreligge internkontroll ihht. alkoholloven, som bl.a. skal inneholde:

- En oversikt over hvem som innehar funksjon som styrer og stedfortreder for salgsbevillingen, samt kontaktinformasjon for disse.
- En oversikt over aktuelle bestemmelser i alkohollov med forskrift
- Risikokartlegging tilpasset virksomheten, samt en beskrivelse av forebyggende tiltak.
- Rutiner for opplæring av ansatte.
- Rutiner for avvikshåndtering
- Kopi av dokumentasjon på bestått kunnskapsprøve i alkoholloven for styrer og stedfortreder.

Etter oppstart av drift skal internkontroll videre inneholde:

- Kopi av bevillingsvedtak.
- Dokumentasjon på opplæring av styrer, stedfortreder og øvrige ansatte iht. alkohollovens bestemmelser. Dokumentasjon på eventuelle avvik, retting av avvik, samt forebyggende arbeid.

2.3. Salgstid

Gjøvik kommune har egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketider.

- Hverdager mellom kl. 08.00 og kl. 20.00.
- På dager før søn- og helligdager, unntatt Kristi Himmelfartsdag, mellom kl. 08.00 og kl 18.00.
- Salg av alkoholholdig drikk gruppe 1 er ikke tillatt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.
- Påske-, pinse- og juleaften kan alkoholholdig drikk ikke selges og utleveres senere enn kl. 16.00.

3. Fast skjenkebevilling

3.1. Alkoholgrupper

Gjøvik kommune kan innvilge skjenkebevilling for følgende grupper:

- Alkoholholdig drikk gruppe 1
- Alkoholholdig drikk gruppe 2
- Alkoholholdig drikk gruppe 3

Det kan innvilges skjenkebevilling for kun gruppe 1, for gruppe 1 og 2, eller alternativt for alle alkoholgrupper.

3.2. Vilkår for innvilgelse av kommunal skjenkebevilling

Gjøvik kommune kan innvilge skjenkebevilling for hvert enkelt skjenkested ut fra en helhetsvurdering av driftskonsept, beliggenhet, skjenkestedets størrelse og innredning, målgruppe, ordensmessige og trafikale hensyn samt uttalelser fra andre offentlige myndigheter. Ihht. alkoholloven § 1-7a, kan videre legges vekt på om bevillingssøker eller andre personer med vesentlig innflytelse på virksomheten er egnet til å ha bevilling.

Det kan innvilges fast skjenkebevilling begrenset til sluttede selskaper.

3.2.1. Driftskonsept

Steder med følgende driftskonsepter kan innvilges fast skjenkebevilling:

- Hoteller, moteller, pensjonater, gardsturisme, spiserestauranter og selskapslokaler kan
  gis alminnelig skjenkebevilling for

  - Alkoholholdig drikk gruppe 1
  - Alkoholholdig drikk gruppe 2
  - Alkoholholdig drikk gruppe 3

- Kafeer, kafeteriaer, kroer og pizzeriaer kan gis alminnelig skjenkebevilling for

  - Alkoholholdig drikk gruppe 1
  - Alkoholholdig drikk gruppe 2
  - Alkoholholdig drikk gruppe 3

- Nattklubber, puber og diskoteker kan gis alminnelig skjenkebevilling for

  - Alkoholholdig drikk gruppe 1
  - Alkoholholdig drikk gruppe 2
  - Alkoholholdig drikk gruppe 3

3.2.2. Vilkår knyttet til driftskonsept

- Stedets driftskonsept skal fremgå av bevillingsvedtaket.
- Driftskonsept det er innvilget skjenkebevilling for skal ikke endres i driftsperioden. Bevillingsmyndigheten skal kontrollere at så ikke skjer.
- Bevilling gjelder for et bestemt lokale og en bestemt type virksomhet, jf. alkoholloven § 4-2. Ved vesentlige endringer i driftskonsept, kreves ny søknad om skjenkebevilling. Endring av lokaler kan videre medføre krav om ny søknad.
- For at skjenkebevilling skal kunne innvilges, stilles krav om at servering/skjenking er virksomhetens primære formål.
- For barer, puber, nattklubber og diskoteker som skal servere alkoholholdig drikk gruppe 3, kreves at stedet har aldersgrense 20 år.
- Bevillingshavere som har 20 års grense og bevilling for alkoholholdig drikk gruppe 3, gis mulighet til å endre aldersgrensen til 18 år ved særskilte kulturarrangement som for eksempel avholdelse av konsert og teaterforestilling. Barn under 18 år kan gis adgang forutsatt at disse er i følge med foreldre/foresatte. Ved aldersgrense 18 år er det ikke tillatt å servere alkoholholdig drikk gruppe 3. All drikk som inneholder mellom 22 og 60 volumprosent alkohol skal fjernes fra baren ved slike arrangement. Bevillingsmyndigheten skal varsles om endret aldersgrense i god tid før slike arrangement.
- Det stilles krav om tilstrekkelig vakthold for skjenkesteder etter serveringsloven, lov om vaktvirksomhet og forskrift om vaktvirksomhet, samt Innlandet politidistrikts gjeldende retningslinjer om krav om ordensvakt ved serveringssteder.

3.2.3. Krav til internkontroll

Internkontrollsystem tilpasset skjenkestedets driftskonsept skal etableres. Bevillingsmyndigheten skal kontrollere at det enkelte skjenkested har et tilfredsstillende internkontrollsystem.

<u>Før søknaden behandles skal det foreligge internkontroll ihht. alkoholloven, som bl.a. skal inneholde:</u>

- En oversikt over hvem som innehar funksjon som styrer og stedfortreder for skjenkebevillingen, samt kontaktinformasjon for disse.
- En oversikt over aktuelle bestemmelser i alkohollov med forskrift
- Risikokartlegging ift. stedets driftskonsept og utforming, samt en beskrivelse av forebyggende tiltak.
- Rutiner for innkjøp, lagring og skjenking av alkoholholdig drikk.
- Rutiner for opplæring av ansatte, herunder vaktpersonell.
- Rutiner for avvikshåndtering.
- Kopi av dokumentasjon på bestått kunnskapsprøve i alkoholloven for styrer og stedfortreder.

<u>Etter oppstart av drift skal internkontroll videre inneholde:</u>

- Dokumentasjon på opplæring av styrer, stedfortreder, vaktmannskaper og øvrig personell, iht. alkohollovens bestemmelser.
- Dokumentasjon på eventuelle avvik, retting av avvik, samt forebyggende arbeid.

3.2.4. Vilkår ved tildeling av skjenkebevilling for uteservering

- Utendørs skjenking av alkohol bør tillates der det skjer i naturlig tilknytning til et fast skjenkested. Det skal foretas en helhetlig vurdering, der trafikk- og ordensmessige hensyn vurderes i forhold til næringsmessige hensyn.

- Uteareal skal være tydelig avgrenset.

- <u>Det kan innvilges alminnelig skjenkebevilling utendørs for</u>

    - Alkoholholdig drikk gruppe 1
    - Alkoholholdig drikk gruppe 2
    - Alkoholholdig drikk gruppe 3

- Utforming av uteservering i sentrum og nærliggende områder skal skje i nær dialog mellom Gjøvik kommune og etablissementene.

- Utforming og plassering av uteservering skal for øvrig skje etter estetiske og trafikale hensyn.

- Tillatelse til uteservering gjelder for det areal og antall plasser som er oppgitt i vedtaket.

- Skjenkearealet på uteserveringen må være klart avgrenset mot det arealet som ikke er skjenkeareal.

- Før tillatelse til uteservering tas i bruk, skal søker sende følgende dokumentasjon til bevillingsmyndigheten:

    - At søker har lovlig adgang til å benytte arealet til uteservering.
    - At plan- og bygningsmyndighetene har godkjent uteserveringen med eventuelle innretninger som er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven.
    - At det er gitt melding til Mattilsynet om etablering av uteservering (en kopi av skjema som er stemplet av mattilsynet).

3.2.5. Andre vilkår ved tildeling av skjenkebevilling

- Serveringssteder i kjøpesenter og gatekjøkken gis ikke skjenkebevilling.
- Det skal normalt ikke gis skjenkebevilling til serveringssteder som er lokalisert i typiske boligområder dersom disse kommer i for stor konflikt med tilliggende boliger.
- Det gis normalt ikke skjenkebevilling til steder i eller nær typisk friområder. (Friområder er et geografisk avgrenset areal som er regulert av kommunen til friluftsliv i henhold til plan- og bygningsloven.)
- Det gis ikke skjenkebevilling i tilknytning til familiearrangementer og andre arrangementer hvor barn og ungdom er målgruppa.
- Det skal tas ordensmessige og trafikale hensyn ved tildeling av skjenkebevillinger.
- Det skal legges vekt på hensyn som kan vanskeliggjøre effektiv kontroll, både for bevillingshaver og bevillingsmyndigheten, herunder skjenkestedets størrelse, utforming og innredning.
- Det kan settes vilkår om bruk av godkjente vektere etter anbefaling fra politiet.

- Det kan settes vilkår om at skjenkestedet er godkjent av andre offentlige myndigheter, for eksempel brannvesenet og mattilsynet.

3.3. Skjenketid

3.3.1. Skjenketid for de ulike alkoholgrupper

Gjøvik kommune har egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketider.

- Alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 – mellom kl. 08.00 og kl. 02.00 hele uken.
- Alkoholholdig drikk gruppe 3 – mellom kl. 13.00 og kl. 01.00 hele uken.

3.3.2. Skjenketid for utendørs servering

Skjenketid for utendørs servering følger skjenketiden inne.

Bevillingsmyndigheten kan vurdere innskrenkende skjenketider for hvert enkelt skjenkested ut fra beliggenhet og etter innkomne uttalelser, bl.a. fra politiet.

3.3.3. Skjenketid for overnattingssteder

På overnattingssteder kan det skjenkes alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 til overnattingsgjester. Dette kan skje utenfor overnattingsstedets definerte skjenkearealer, for eksempel på rommene eller i resepsjonen, jf. alkoholloven § 4-4 siste ledd. Det må påses at alkoholholdig drikk ikke nytes av personer som ikke oppfyller alderskravene ihht. alkoholloven § 1-5.

3.3.4. Generelle vilkår

Konsum av utskjenket alkoholholdig drikk må opphøre senest 30 minutter etter skjenketidens utløp, jf. alkoholloven § 4-4 sjette ledd.

4. Salgs- og skjenkebevilling for en bestemt anledning

4.1. Ambulerende skjenkebevilling

Ambulerende skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1, 2 og 3 kan innvilges til sluttede selskaper ved leilighetsvis bruk på steder som ikke har fast skjenkebevilling, eller som kun har bevilling for skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2.

For definisjon av «sluttet selskap», se punkt 1.1.

Det skal utpekes en styrer og stedfortreder for bevillingen. Det er derimot ikke krav om at disse skal ha bestått kunnskapsprøve i alkoholloven. Videre kreves ikke internkontroll iht. alkohollovens forskrift kapittel 8.

4.1.1. Søknadsfrist

Søknad skal være levert senest 14 dager før arrangementet skal gjennomføres.

4.1.2. Gebyr

Gebyr fastsettes i samsvar med de gjeldende gebyrsatser, jf. alkoholforskriftenes § 6-2.

4.1.3. Skjenketid

Gjøvik kommune har egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketider.

- Alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 – mellom kl. 08.00 og kl. 02.00 hele uken.
- Alkoholholdig drikk gruppe 3 – mellom kl. 13.00 og kl. 01.00 hele uken.

4.2. Salgsbevilling for en enkelt anledning

Det kan innvilges salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1 for enkeltarrangementer som ikke omfattes av en fast bevilling, og som strekker seg over en periode på inntil 7 dager, etter en helhetsvurdering av arrangementets art, beliggenhet, uttalelser, målgruppe, samt på forhånd fastsatt program.

Ved større arrangementer skal uttalelser innhentes fra politi og brannvesen.

4.2.1. Søknadsfrist

Søknad skal være levert senest 14 dager før arrangementet skal gjennomføres.

4.2.2. Gebyr

Gebyr fastsettes i samsvar med de gjeldende gebyrsatser, jf. alkoholforskriftenes § 6-2.

4.2.3. Salgstid

Gjøvik kommune har egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketider.

- Hverdager mellom kl. 08.00 og kl. 20.00.
- På dager før søn- og helligdager, unntatt Kristi Himmelfartsdag, mellom kl. 08.00 og kl 18.00.
- Salg av alkoholholdig drikk gruppe 1 er ikke tillatt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.
- Påske-, pinse- og juleaften kan alkoholholdig drikk ikke selges og utleveres senere enn kl. 16.00.

4.2.4. Vilkår for innvilgelse:

- Salg av alkoholholdig drikk for en enkelt anledning skal kunne knyttes direkte opp til på forhånd definert begivenhet.
- Det skal tas hensyn til forhold som kan vanskeliggjøre bevillingssøkers kontroll med utøvelsen av bevillingen.
- Det skal utpekes styrer og stedfortreder for bevillingen.
- For enkeltanledninger med varighet ut over 1 dag, skal styrer for bevillingen ha bestått kunnskapsprøve i alkoholloven.
- Ut fra arrangementets art eller målgruppe, kan bevillingsmyndigheten stille krav om bestått kunnskapsprøve for styrer og eventuelt stedfortreder, også for arrangementer som ikke har varighet ut over 1 dag.
- Dokumentasjon på godkjenning fra andre offentlige myndigheter, herunder politi og brannvesen.
- Det kan stilles krav om vakthold, herunder antall vakter, samt at det skal benyttes godkjente ordensvakter.
- Det må påses at alkoholholdig drikk ikke nytes på stedet.
- Internkontroll iht. alkoholloven, jf. alkohollovens forskrift kapittel 8, herunder:
    - Redegjørelse ift. opplæring av styrer, stedfortreder, vaktmannskaper, øvrige ansatte, samt eventuelt frivillig personell, iht. alkohollovens bestemmelser.
    - Redegjørelse av vakthold og opplæring av vaktmannskaper ift. ro, orden, trafikk og brann.

4.3. Skjenkebevilling for en enkelt anledning

Det kan innvilges skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1, 2 og 3 for enkeltarrangementer som ikke omfattes av en fast bevilling, og som strekker seg over periode på inntil 7 dager, etter en helhetsvurdering av arrangementets art, beliggenhet, uttalelser, målgruppe, samt på forhånd fastsatt program.

Ved større arrangementer skal uttalelser innhentes fra politi og brannvesen.

4.3.1. Søknadsfrist

Søknad skal være levert senest 14 dager før arrangementet skal gjennomføres.

4.3.2. Gebyr

Gebyr fastsettes i samsvar med gjeldende gebyrsatser, jf. alkoholforskriftenes § 6-2. Rådmannen har myndighet til å regulere gebyret etter arrangementets art.

4.3.3. Skjenketid

Gjøvik kommune har egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketider.

- Alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 – mellom kl. 08.00 og kl. 02.00 hele uken.
- Alkoholholdig drikk gruppe 3 – mellom kl. 13.00 og kl. 01.00 hele uken.

Skjenketid kan også vurderes ut fra arrangementets art, beliggenhet, uttalelser fra politi, målgruppe, samt på forhånd fastsatt program. Dette følger av forskriftens § 5.

4.3.4. Vilkår for innvilgelse:

- Skjenking av alkoholholdig drikk skal kunne knyttes direkte opp til på forhånd definert begivenhet.
- Det skal tas hensyn til forhold som kan vanskeliggjøre bevillingssøkers kontroll med utøvelsen av bevillingen.
- Det skal utpekes styrer og stedfortreder for bevillingen.
- For enkeltanledninger med varighet ut over 1 dag, skal styrer for bevillingen ha bestått kunnskapsprøve i alkoholloven.
- Ut fra arrangementets art eller målgruppe, kan bevillingsmyndigheten stille krav om bestått kunnskapsprøve for styrer og eventuelt stedfortreder, også for arrangementer som ikke har varighet ut over 1 dag.
- Dokumentasjon på godkjenning fra andre offentlige myndigheter, herunder politi og brannvesen.
- Det stilles krav om tilstrekkelig vakthold for skjenkesteder etter lov om vaktvirksomhet og forskrift om vaktvirksomhet, samt Innlandet politidistrikts gjeldende retningslinjer om krav om ordensvakt ved serveringssteder.
- Internkontroll iht. alkoholloven, jfr. alkohollovens forskrift kapittel 8, herunder:
    - Redegjørelse ift. opplæring av styrer, stedfortreder, vaktmannskaper og øvrig personell, iht. alkohollovens bestemmelser.
    - Redegjørelse av vakthold og opplæring av vaktmannskaper ift. ro, orden, trafikk og brann.

4.4. Tildeling av skjenkebevilling i tilknytning til idrettsanlegg

Følgende vilkår foreligger for tildeling av skjenkebevilling i tilknytning til innendørs og utendørs idrettsanlegg:

- Det kan innvilges ambulerende skjenkebevilling, under forutsetning av at det ikke er arrangement for barn under 18 år.
- For sluttede selskaper kan innvilges skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1, 2 og 3. Det kan innvilges fast skjenkebevilling begrenset til sluttede selskaper for serveringssted beliggende i idrettsanlegg.
- Det kan innvilges skjenkebevilling for en enkelt anledning, under forutsetning av at det ikke er arrangement for barn under 18 år og/eller familiearrangement, og etter en helhetsvurdering av arrangementets art, beliggenhet, uttalelser, målgruppe og på forhånd fastsatt program.
- For enkeltanledninger kan kun innvilges skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2.

- Det skal ikke gis skjenkebevilling i forbindelse med idrettsarrangementer. For serveringssteder lokalisert inne i et idrettsanlegg, er det ikke tillatt å skjenke alkohol tre timer før, under og 1 time etter idrettsarrangement. Det kan gjøres unntak fra forbudet i forbindelse med større nasjonale og internasjonale arrangementer.
- Det forutsettes dokumentasjon på avgrensning av skjenkeområder.
- Det stilles krav om tilstrekkelig vakthold for skjenkesteder etter lov og forskrift om vaktvirksomhet, samt Vestoppland politidistrikts gjeldende retningslinjer om krav om ordensvakt ved serveringssteder.
- Skjenketid for ambulerende skjenkebevilling og skjenkebevilling for en enkelt anledning følger kommunens egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketider.

4.5. Tildeling av skjenkebevilling i flerbruksanlegg

Der et idrettsanlegg fungerer som flerbruksanlegg, herunder for eksempel Gjøvik Olympiske Fjellhall, kan det gis alminnelig skjenkebevilling under følgende vilkår:

- Det kan kun innvilges skjenkebevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2.
- Skjenketid følger kommunens egen forskrift om åpnings-, salgs- og skjenketiden i Gjøvik kommune
- Det skal utpekes styrer og stedfortreder for bevillingen.
- Det forutsettes at styrer og stedfortreder kan dokumentere bestått kunnskapsprøve i alkoholloven.
- Kartskisse, samt redegjørelse ift. avgrensning av skjenkeområder skal vedlegges søknaden.
- Det forutsettes tydelig fysisk avgrensning av skjenkearealet, ved for eksempel tilfredsstillende inngjerding, lavvo eller telt.
- Det forutsettes godkjenning av andre offentlige myndigheter, samt eventuelle andre nødvendige godkjenninger.
- For flerbruksanlegg hvor bevillingshaver innehar en alminnelig skjenkebevilling kreves at bevillingshaver gir skriftlig melding til bevillingsmyndigheten når hele anlegget skal benyttes til arrangement og det i tillegg skal skjenkes alkoholholdig drikk.

  Herunder kreves:
  - Dokumentasjon på målgruppe for arrangementet.
  - Dokumentasjon på avgrensning av skjenkeområdet.
- Det stilles krav om tilstrekkelig vakthold for skjenkesteder etter lov om vaktvirksomhet og forskrift om vaktvirksomhet, samt Innlandet politidistrikts gjeldende retningslinjer om krav om ordensvakt ved serveringssteder.
- Det stilles krav til internkontroll slik det fremkommer i punkt 3.2.3.

5. Kunnskapsprøve

Før styrer og stedfortreder for salgs- eller skjenkebevillinger kan godkjennes av bevillingsmyndigheten, må det foreligge dokumentasjon på at disse har bestått kunnskapsprøve i alkoholloven, jf. alkoholloven § 1-7c.

Prøvetakere må opplyse om de skal avlegge kunnskapsprøve for salg eller skjenking.

- Kunnskapsprøver for salg og skjenking avholdes etter avtale.
- Prøver avholdes så snart som mulig, og senest innen to uker etter at det er mottatt melding om at prøve ønskes avlagt.
- Fremmedspråklige kan benytte ordbok. Bruk av tolk tillates ikke.
- Prøvetakere med dokumenterte lese- og skrivevansker kan etter søknad få anledning til å avlegge muntlig prøve.
- Før prøven avlegges, må prøvetakere fremvise legitimasjon og dokumentere at prøvegebyr er innbetalt.
- Kommunens servicetorg utsteder dokumentasjon ved bestått prøve.
- Gebyr for prøvetaking er kr 400,- pr. avlagt prøve.

6. Gebyr

6.1. Faste salgs- og skjenkebevillinger

Årlig gebyr for innehavere av faste salgs- og skjenkebevillinger fastsettes etter forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk per liter, etter satser fastsatt i sentral forskrift.

Bevillingsgebyret fastsettes i samsvar med gjeldende satser, jf. alkoholforskriftenes § 6-2.

Innehavere av fast salgs- og skjenkebevillinger skal på oppfordring sende inn attesterte oppgaver over omsatt mengde alkoholholdig drikk for foregående år, samt forventet omsetning for inneværende år. Manglende innsendelse av omsetningsoppgaver eller betaling av gebyr medfører inndragning av bevillingen inntil omsetningsoppgaver er mottatt eller gebyret innbetalt. Oppgaven skal i tillegg være bekreftet av virksomhetens revisor.

6.2. Bevilling for en periode av året

Gebyr som gjelder for en periode av året, ut over 7 dager, fastsettes etter forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk per liter, etter satser fastsatt i sentral forskrift.

Innehavere av slik bevilling skal på oppfordring sende inn attesterte oppgaver over omsatt mengde alkoholholdig drikk for eventuell foregående periode, samt forventet omsetning for inneværende periode. Manglende innsendelse av omsetningsoppgaver eller betaling av gebyr medfører inndragning av bevillingen inntil omsetningsoppgaver er mottatt eller gebyret innbetalt.

6.3. Ambulerende skjenkebevillinger og enkeltanledninger

Gebyr for ambulerende skjenkebevilling fastsettes i samsvar med de til enhver tid gjeldende satser. jf. alkoholforskriften § 6-2 siste ledd. Rådmannen har myndighet til å regulere gebyret i samsvar med arrangementets art, og i særlige tilfeller kan derfor gebyret settes lavere.

7. Kommunens ansvar og myndighet

7.1. Kommunens veiledningsplikt

Kommunen skal gi nødvendig råd og veiledning til bevillingshaver, styrer og stedfortreder, slik at omsetningen av alkoholholdig drikk kan skje i samsvar med regelverket, og på en slik måte at alkoholpolitiske og sosiale hensyn ivaretas, jf. alkohollovens forskrift § 9-2.

Videre har kommunen en generell veiledningsplikt iht. forvaltningslovens bestemmelser.

7.2. Kommunens kontrollmyndighet

Iht. alkoholloven § 1-9, jf. alkohollovens forskrift § 9-1, har kommunen ansvar for kontroll med utøvelsen av kommunal skjenkebevilling, salg av alkoholholdig drikk gruppe 1 og statlig bevilling etter alkoholloven § 5-3 første ledd. Videre har kommunen ansvar for kontroll med føring av internkontroll iht. alkohollovens forskrift kapittel 8.

Bevillingsmyndigheten kan når som helst kreve tilgang til salgs- eller skjenkesteders lokaler og regnskaper, herunder kreve å få nødvendige opplysninger om regnskap og drift fra bevillingshaver, jf. alkoholloven § 1-9 tredje ledd. Bevillingshaver plikter i tillegg, uten erstatning eller vederlag, å utlevere nødvendige vareprøver til bevillingsmyndigheten.

Kommunale skjenkebevillinger gjelder for en bestemt type virksomhet, jf. alkoholloven § 4-2 fjerde ledd. Ihht merknader til alkoholloven § 4-2, må bevillingen knyttes til et driftskonsept. Kommunen skal kontrollere at skjenkesteders driftskonsept ikke endres i bevillingsperioden.

Bevillingshaver og personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten, må ha utvist uklanderlig vandel i forhold til alkohollovgivningen og bestemmelser i annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål, samt skatte-, avgift- og regnskapslovgivningen, jf. alkoholloven § 1-7b. Iht. merknader til §§ 1-7b og 1-8, skal bevillingshaver til enhver tid oppfylle vandelskravet. Bevillingsmyndigheten har ansvar for å føre kontroll med at vandelskravet er oppfylt mens stedet er i drift, jf. merknader til alkoholloven § 1-8.

For hver bevilling skal det utpekes en styrer med stedfortreder som må godkjennes av bevillingsmyndigheten, jf. alkoholloven § 1-7c. Som styrer kan bare utpekes den som har styringsrett over salg eller skjenking, herunder ansvar for å føre tilsyn med utøvelsen av bevillingen. I styrers fravær påhviler styrers plikter stedfortreder. Bevillingshaver må straks søke om godkjenning av ny styrer dersom vedkommende slutter. Bevillingsmyndigheten skal ved salgs- og skjenkekontroll kontrollere at styrer og stedfortreder stemmer overens med de personer som er oppgitt i bevillingsvedtaket. Ved søknad om godkjenning av ny styrer eller stedfortreder, skal bevillingsmyndigheten vurdere om vedkommende i realiteten anses å skulle fungere som styrer eller stedfortreder ut fra vedkommendes stilling i bedriften samt opplysninger om oppgaver, ansvarsområder og arbeidstid ved stedet. Videre skal vurderes om vedkommende oppfyller lovens vandelskrav.

Bevillingsmyndigheten kan kreve opplysninger og redegjørelser fra bevillingshaver for å vurdere om bestemmelser i alkohollov med forskrift er oppfylt. Videre kan kreves gjennomgang av internkontroll. Møter med bevillingssøkere og bevillingshavere, samt befaringer gjennomføres ved behov.

7.3. Salgs- og skjenkekontroll

Fra 1. januar 2016 er det stilt krav om at kontrollører som skal foreta kontroll av steder med salgs- og skjenkebevilling må ha dokumentert kunnskap om alkoholloven og bestemmelser gitt i medhold av denne. Dette innebærer at kontrollører må ha bestått en egen kunnskapsprøve utarbeidet av Helsedirektoratet.

Samtidig er det stilt krav om at kontroll av skjenkesteder skal gjennomføres av minst to kontrollører. Denne endringen gjelder kun for skjenkesteder og ikke for salgssteder.

Gjøvik kommune har engasjert en profesjonell leverandør av kontrolltjenester til å utføre ordinær salgs- og skjenkekontroll.

Innenfor rammen av alkohollovens forskrift, kan kommunen fastsette nærmere retningslinjer for utøvelsen av salgs- og skjenkekontroll, jf. alkoholforskriftene § 9-8.

Kontrollvirksomhet skal skje iht. bestemmelser i alkohollov med forskrift, samt utføres iht. kontrakt med leverandør av kontrolltjenesten.

Kontrollen skal særlig omfatte salgs- og skjenketider, aldersgrensebestemmelsene og at det ikke selges eller skjenkes til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler. Kommunen skal sikre at kontrollen til enhver tid er rettet mot de forhold som synes hensiktsmessige etter en vurdering av de lokale forhold, jf. alkohollovens forskrift § 9-4.

Ved skjenkekontroll skal kontrollørene forespørre ansvarshavende om hvem som er styrer og stedfortreder. På anmodning fra kontrollør har styrer og stedfortreder plikt til å legitimere seg, jf. alkoholloven § 1-7c.

Salgs- og skjenkekontroll kan skje åpent eller anonymt. Etter utført kontroll skal kontrolløren alltid presentere seg for stedets ansvarshavende og muntlig redegjøre for sitt inntrykk av stedet, jf. alkohollovens forskrift § 9-5.

Salgs- og skjenkesteder skal kontrolleres så ofte som behovet tilsier. Hvert sted skal kontrolleres minst en gang årlig. Det skal videre utføres minst tre ganger så mange kontroller som kommunen har salgs- og skjenkesteder, jf. alkohollovens forskrift § 9-7.

8. Overtredelser – prikktildelingssystem

8.1. Generelle bestemmelser

Som et generelt krav skal bevillinger utøves slik at alkohollov med forskrift, annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål, samt bevillingsvedtaket til enhver tid er oppfylt og for øvrig på en forsvarlig måte, jf. alkoholloven §§ 3-9 og 4-7, samt alkohollovens forskrift § 2-2.

Fra 1. januar 2016 ble det innført nye krav til kommunens reaksjon ved brudd på regelverket. Endringene er gjort i alkoholloven § 1-8 og alkoholforskriftenes kapittel 5, 6, 9 og 10.

Endringen innebærer innføring av prikktildelingssystem ved brudd på regelverket.

Hovedformålet med prikktildelingssystem er å sikre at brudd på lovverket blir fulgt opp.

Prikktildelingssystemet gir klare retningslinjer for når en bevilling skal inndras og hvilken reaksjon som normalt skal velges. Det skal ikke utøves skjønn i samme grad som tidligere, men bruk av skjønn kan benyttes i helt spesielle tilfeller.

Et annet hensyn er å skape større grad av likhet, forutsigbarhet og rettssikkerhet for den enkelte bevillingshaver. Et obligatorisk prikktildelingssystem legger til rette for mer rettferdige konkurranseforhold og gode rammebetingelser for aktørene som driver i henhold til gjeldende regelverk.

Konsekvensene av brudd vil være tydelige og forutsigbare ved prikktildelingssystemet, og kan være til hjelp for bevillingshaverne når de utarbeider rutiner og internkontroll for sin virksomhet.

Kommunen er nå forpliktet til å tildele salgs- og skjenkesteder et bestemt antall prikker ved brudd. Ileggelse av prikker vil være enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2. Bevillingshaver skal i forbindelse med vedtaket orienteres om mulige konsekvenser ved ytterligere prikktildelinger.

Der det foreligger grunnlag for prikktildeling, skal kommunen sende ut forhåndsvarsel om tildeling av prikker, jf. forvaltningsloven § 16.

8.2. Prikktildeling

Alkoholforskriftenes kapittel 10 har bestemmelser om tildeling av prikker ved brudd på bevillingshavers alkoholrettslige forpliktelser.

Dersom bevillingshaver i løpet av en periode på to år er tildelt til sammen 12 prikker, skal kommunestyret inndra bevillingen for et tidsrom på én uke. Dersom det i løpet av toårsperioden blir tildelt flere enn 12 prikker skal kommunestyret øke lengden på inndragningen tilsvarende.

Ved beregning av toårsperioden skal overtredelsestidspunktene legges til grunn.

Toårsperioden gjelder uavhengig av om bevillingen er fornyet i løpet av perioden, jf. alkoholloven § 1-6. Ved overdragelse begynner ny periode på overdragelsestidspunktet, jf. alkoholloven § 1-10 første ledd.

8.2.1. Type brudd – antall prikker

Følgende overtredelser fører til tildeling av åtte prikker:

- salg, utlevering eller skjenking til person som er under 18 år, jf. alkoholloven § 1-5 annet ledd
- brudd på bistandsplikten, jf. § 4-1 annet ledd i denne forskriften
- brudd på kravet om forsvarlig drift, jf. alkoholloven § 3-9 og § 4-7
- hindring av kommunal kontroll, jf. alkoholloven § 1-9.

Følgende overtredelser fører til tildeling av fire prikker:

- salg og utlevering til person som er åpenbart påvirket av rusmidler, jf. § 3-1 i denne forskriften, skjenking til person som er eller må antas å bli åpenbart påvirket av rusmidler, jf. § 4-2 første ledd i denne forskriften.
- brudd på salgs-, utleverings- og skjenketidsbestemmelsene, jf. alkoholloven § 3-7 og § 4-4
- skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 3 til person på 18 eller 19 år, jf. alkoholloven § 1-5 første ledd
- brudd på alderskravet til den som selger, utleverer eller skjenker alkoholholdig drikk, jf. alkoholloven § 1-5 tredje ledd.

Følgende overtredelser fører til tildeling av to prikker:

- det gis adgang til lokalet til person som er åpenbart påvirket av rusmidler, eller bevillingshaver sørger ikke for at person som er åpenbart påvirket av rusmidler forlater stedet, jf. § 4-1 i denne forskriften
- mangler ved bevillingshavers internkontroll, jf. alkoholloven § 1-9 siste ledd, jf. kapittel 8 i denne forskriften
- manglende levering av omsetningsoppgave innen kommunens frist, jf. kapittel 6 i denne forskriften
- manglende betaling av bevillingsgebyr innen kommunens frist, jf. kapittel 6 i denne forskriften
- brudd på krav om styrer og stedfortreder, jf. alkoholloven § 1-7c
- gjentatt narkotikaomsetning på skjenkestedet, jf. alkoholloven § 1-8 annet ledd
- gjentatt diskriminering, jf. alkoholloven § 1-8 annet ledd.

Følgende overtredelser fører til tildeling av én prikk:

- brudd på kravet om alkoholfrie alternativer, jf. § 4-6 i denne forskriften

- brudd på regler om skjenkemengde, jf. § 4-5 i denne forskriften
- konsum av medbrakt alkoholholdig drikk, jf. § 4-4 i denne forskriften
- gjester medtar alkohol ut av lokalet, jf. § 4-4 i denne forskriften
- brudd på krav om plassering av alkoholholdig drikk på salgssted, jf. § 3-3 i denne forskriften
- brudd på vilkår i bevillingsvedtaket, jf. alkoholloven § 3-2 og § 4-3
- brudd på reklameforbudet, jf. alkoholloven § 9-2, jf. kapittel 14 i alkoholforstriftene
- andre overtredelser som omfattes av alkoholloven § 1-8 første ledd, jf. blant annet alkoholloven § 3-1 sjette ledd, § 4-1 annet ledd, § 8-6, § 8-6a, § 8-12 og § 8-13.

8.2.2. Kommunes reaksjoner ved prikktildeling

Dersom det foreligger helt spesielle og svært formildende omstendigheter, kan kommunen tildele færre prikker for en overtredelse enn det som følger av § 10-3.

Dersom det foreligger svært skjerpende omstendigheter, kan kommunen tildele flere prikker for en overtredelse enn det som følger av § 10-3. Kommunestyret kan ved svært skjerpende omstendigheter også øke lengden på inndragningen utover det som følger av § 10-2, i de alvorligste tilfellene for resten av bevillingsperioden.

Dersom slike omstendigheter vektlegges, skal dette begrunnes særskilt i vedtaket.

Dersom tildeling av prikker danner grunnlag for inndragning, skal kommunen sende ut forhåndsvarsel om inndragning av bevillingen, jf. forvaltningsloven § 16.

Kommunen fatter enkeltvedtak om inndragning av bevilling på grunnlag av tildeling av prikker.

Kommunen bør iverksette vedtak om inndragning innen fire uker etter vedtakelsesdato.

9. Vandelsvurderinger

Bevillingshaver og personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten, må ha utvist uklanderlig vandel i forhold til alkohollovgivningen og bestemmelser i annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål, samt skatte- og avgifts- og regnskapslovgivningen, jf alkoholloven § 1-7. Videre må styrer og stedfortreder ha utvist uklanderlig vandel i forhold til alkohollovgivningen og bestemmelser i annen lovgivningen som har sammenheng med alkohollovens formål, jf. lovens § 1-7 c fjerde ledd.

Hvorvidt vandelskravet er oppfylt inngår i bevillingsmyndighetens forvaltningsskjønn og beror på en konkret vurdering. Gjøvik kommune legger følgende føringer til grunn for skjønnsutøvelsen:

- Før ny skjenke- eller salgsbevilling innvilges skal det innhentes vandelsvurdering fra politiet og skatte- og avgiftsmyndighetene. Vandelsvurdering kan etter en konkret vurdering innhentes fra Tollvesenet. Vandelsvurdering kan utelates dersom man tidligere har foretatt slik vurdering av virksomheten og personer som omfattes av vandelskravet, og ny vurdering ikke anses som nødvendig.

- Vandelskravet ses i sammenheng med alkohollovens formål som er å redusere de samfunnsmessige og individuelle skader alkoholbruk kan innebære, samt å bekjempe økonomisk kriminalitet. I vurderingen vektlegges lovbruddets grovhet, alder, utvist skyld og hvorvidt det foreligger gjentakelser eller flere overtredelser. Det vil bli vektlagt om lovbruddet forholdet er utført i ruspåvirket tilstand eller har tilknytning til næring.
- Forsettlige eller grovt uaktsomme overtredelser av skatte-, avgifts-, og regnskapslovgivningen, herunder toll- og særavgiftslovgivningen, og er klassifisert som forbrytelser, medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt. Det samme gjelder uaktsomme overtredelser av vesentlig omfang, enten overtredelsen er klassifisert som forbrytelse eller forseelse.
- I saker hvor det foreligger skatte- og avgiftsrestanser av betydning vil vandelskravet ikke være oppfylt med mindre det dokumenters at det er inngått skriftlig betalingsavtale med skatte- og avgiftsmyndigheten og at denne er overholdt.
- Overtredelser av narkotikalovgivningen medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt.
- Andre overtredelser av alkohollovgivningen og annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål og som er klassifisert som forbrytelser, herunder forbrytelser mot liv, legeme og helbred, medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt.
- Forseelser, herunder forstyrrelse av den alminnelige fred og orden mv, vil normalt medføre at vandelskravet ikke er oppfylt dersom forholdet ligger mindre enn 3 år tilbake i tid.
- Promillekjøring medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt.
- Med unntak av narkotikaforbrytelser, vil det normalt ikke bli lagt vekt på forhold som ligger mer enn fem år tilbake i tid, med mindre det dreier seg om grove overtredelser av lovgivningen. Mindre alvorlige overtredelse og forhold som ligger mer enn 5 år tilbake i tid, vil etter en helhetsvurdering også kunne bli vektlagt dersom det dreier seg om flere overtredelser eller gjentakelser. Det tas ikke hensyn til forhold som er mer enn 10 år gamle.
- I saker som ikke er endelig avgjort av forvaltningen eller domstolen kan bevilling etter en konkret vurdering innvilges for en periode inntil avgjørelse i saken forventes å foreligge.

Opplistingen over er ikke uttømmende.